

Werkdocument verduurzamen karakteristieke panden

Dit document is bedoeld om richtlijnen te geven voor het plaatsen van isolerende beglazing of aanbrengen van isolatie bij een plat dak en een dakkapel bij karakteristieke panden in Leiden.

Isolerende beglazing

Algemeen

Vaak is bij historische ramen de dikte van het raamhout beperkt, maar bestaat de wens om isolerende beglazing toe te passen. De gemeente streeft ernaar bij karakteristieke panden het historische gevelbeeld zo veel mogelijk te behouden. Hier onder staan de uitgangspunten die we hanteren voor de plaatsing van isolatieglas bij karakteristieke panden.

Uitgangspunten

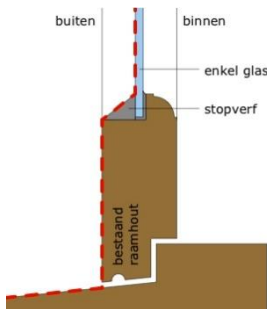
- De bestaande historische detaillering aan de buitenzijde wordt niet aangepast. Het aanzicht vanuit buiten wijzigt daarom niet. Het aanzicht vanuit binnen mag wel worden aangepast om bijvoorbeeld plaatsen van dubbel glas mogelijk te maken.
- De bestaande historische manier waarop het glas is geplaatst, blijft behouden of zichtbaar. Als er sprake is van stopverf, mogen geen glaslatten worden toegepast. Glaslatten mogen vervangen worden door stopverf-ervangende kit, indien dit historisch verantwoord is en het aanzicht ten goede komt. Het is ook mogelijk een stopverfzoom na te bootsen door de houten profilering aan de buitenzijde af te schuinen in dezelfde hoek als de stopverf.
- Als er te weinig ruimte in de sponning van de bestaande ramen is, kan het raamhout of het kozijn aan de binnenzijde worden aangepast. De glaslijn aan de buitenzijde mag niet wijzigen. Met het kozijn wordt het buitenste kader bedoeld. Het raam is het draaiende of schuivende deel waarin het glas bevestigd is.
- De verwerkingsvoorschriften van de leverancier dienen te worden opgevolgd. Het kan bijvoorbeeld voorkomen dat een bepaalde beglazingskit niet compatibel is met een specifieke glassoort of een bepaalde glassdikte is mogelijk niet leverbaar in grote afmetingen. Daarom is tijdig contact met de leverancier aan te bevelen.
- Bestaand historisch glas-in-lood mag niet worden verwijderd of aan de buitenzijde worden aangepast.

Als aan de bovengenoemde uitgangspunten kan worden voldaan, is misschien geen omgevingsvergunning nodig. Neem bij twijfel contact op met Team Omgevingsvergunningen van de gemeente.

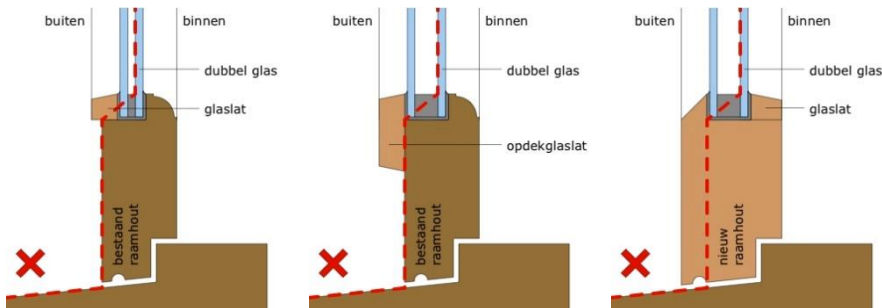
Bij dubbelglas worden de afstandshouders bij voorkeur uitgevoerd in een doffe en donkere kleur.

Als het plaatsen van isolatieglas door een of meerdere van bovenstaande uitgangspunten niet mogelijk is, kunnen achterzetramen worden toegepast.

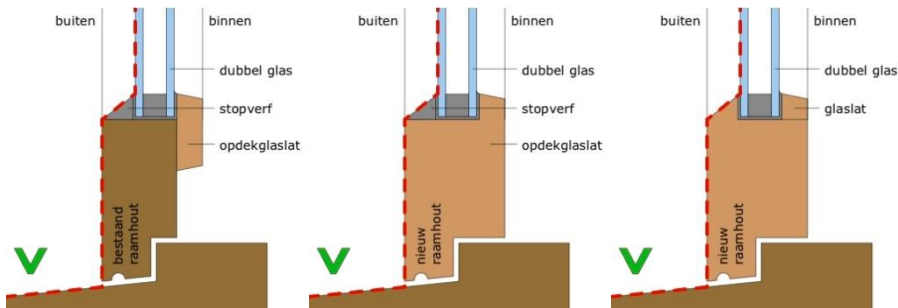
Onderstaande afbeeldingen 1, 2 en 3 tonen details van acceptabele en niet-acceptabele plaatsing van isolatieglas in een historisch raam.

Afbeelding 1

Bestaand raamdetaill met in rood gestippeld de beschermde profilering aan de buitenzijde.

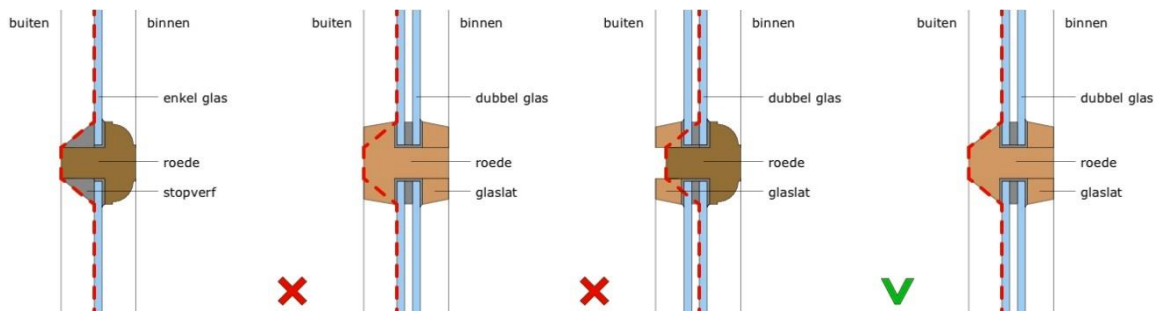

Voorbeelden van niet toegestane plaatsing van dubbel glas. De profilering aan de buitenzijde wijzigt.

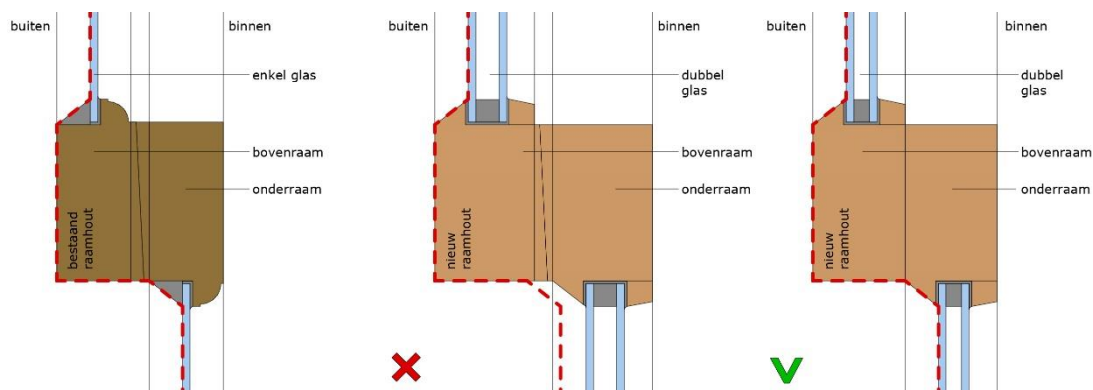
Voorbeelden van acceptabele plaatsing van dubbel glas. De profilering aan de buitenzijde wijzigt niet.

Afbeelding 2

Een bestaande roede in een historisch raam met twee niet toegestane aanpassingen en een acceptabele aanpassing, waarbij de profilering aan de buitenzijde niet wijzigt.

Afbeelding 3

Een bestaande wisseldorpel in een historisch raam met een niet toegestane aanpassing en een acceptabele aanpassing, waarbij de profilering aan de buitenzijde niet wijzigt.

Isolatie van een plat dak en een dakkapel

Algemeen

Isolatie van platte daken en dakkapellen kan ertoe leiden dat de dakranden en dakkapellen een ander uiterlijk krijgen. Dat kan tot knelpunten leiden, omdat de gemeente er bij karakteristieke panden naar streeft het historische gevelbeeld zo min mogelijk aan te tasten.

Bij historische platte daken en daken van dakkapellen is de dikte van het dakpakket vaak beperkt, omdat ze niet geïsoleerd zijn. Dat geldt ook voor de zijwangen (zijwandjes) van historische dakkapellen. In de uitvoering lijkt het logisch deze onderdelen aan de buitenzijde te isoleren, maar dat leidt ertoe dat de aangepaste onderdelen massiever ogen dan de bedoeling is.

Hier onder staan de uitgangspunten die we hanteren voor het na-isoleren van platte daken en dakkapellen bij karakteristieke panden.

Uitgangspunten

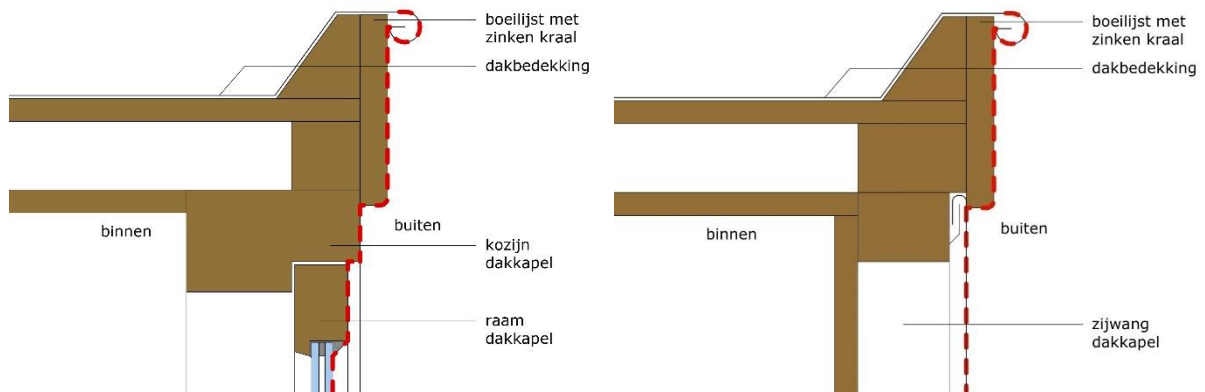
- De bestaande historische detaillering van de dakkapellen aan de buitenzijde wordt niet aangepast. Het aanzicht vanuit buiten wijzigt daarom niet. Het aanzicht vanuit binnen mag wel worden aangepast door bijvoorbeeld de zijwangen vanuit binnen van isolatie te voorzien.
- Bij platte daken en daken van dakkapellen kan isolatie aan de buitenzijde worden aangebracht, maar deze mag onder een hoek van 15 graden niet zichtbaar zijn vanaf de buitenzijde van het pand. Bovendien mogen de dakranden van platte daken en dakkapellen niet worden aangepast. Dat kan worden bereikt door het isolatiepakket terugliggend aan te brengen en het aan de randen te verjongen (dunner uit te voeren).
- De bestaande historische afwerkingen, zoals zinken bekleding van zijwangen of geprofileerde houten boeilijsten mogen niet worden gewijzigd.
- De verwerkingsvoorschriften van de leverancier dienen te worden opgevolgd. Om een goede werking van de isolatie te waarborgen, moet het vaak op een specifieke manier worden verwerkt. Daarom is tijdig contact met de leverancier aan te bevelen.

Als aan de bovengenoemde uitgangspunten kan worden voldaan, is misschien geen omgevingsvergunning nodig. Neem bij twijfel contact op met Team Omgevingsvergunningen van de gemeente. Voor het isoleren van hellende daken aan de buitenzijde is bijna altijd een omgevingsvergunning nodig, omdat hiermee het dakpakket omhoog komt.

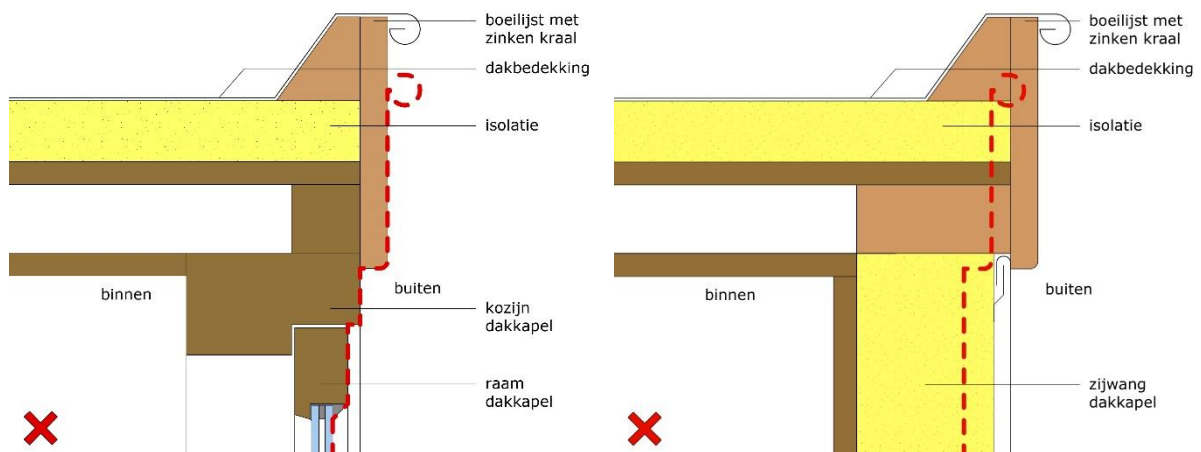
Verder wordt geadviseerd bij na-isolatie aan de binnenzijde een goed aansluitende dampremmende laag te maken en deze bij de randen en op de naden af te plakken met aluminiumtape.

Afbeelding 4 en 5 tonen details van acceptabele en niet-acceptabele na-isolatie van dakkapellen.

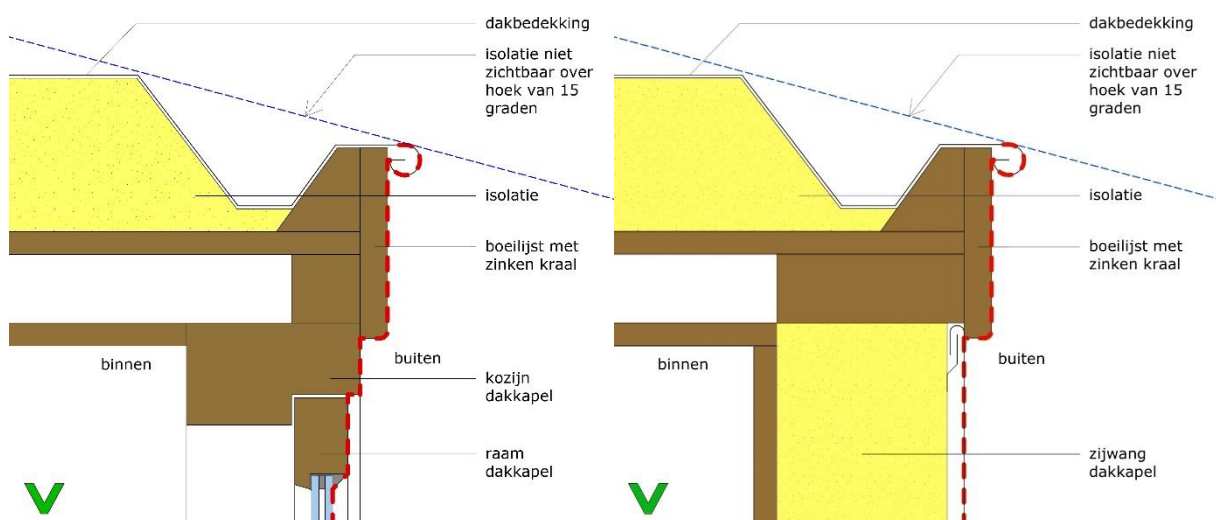
Afbeelding 4

Bestaande ongeïsoleerde dakkapel met links de voorzijde en rechts de zijkant.

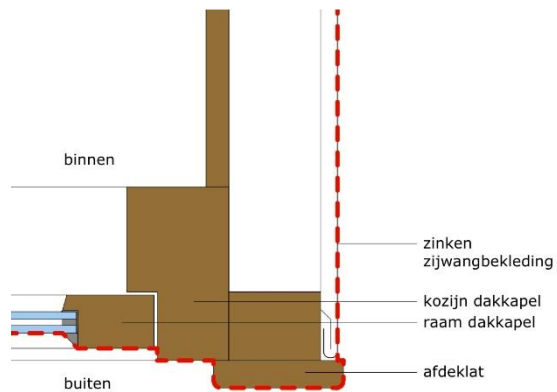

Niet toegestane wijziging van de dakkapel, waarbij de boeilijst verhoogd wordt en de zijwang wordt dikker. Links de voorzijde en rechts de zijkant.

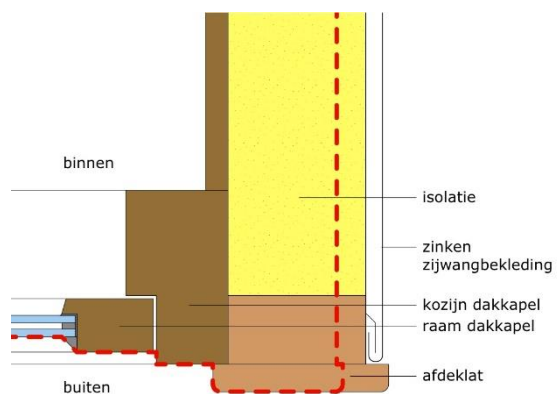

Acceptabele wijziging van de dakkapel, waarbij de boeilijst niet verhoogd wordt en de isolatie op het dak rondom naar de dakranden toe verjongt. Links de voorzijde en rechts de zijkant.

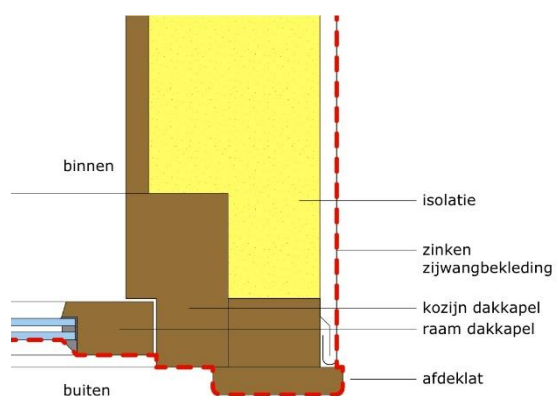
Afbeelding 6

Bestaande ongeïsoleerde zijwang van een dakkapel.

Niet toegestane wijziging van de dakkapel, waarbij de zijwang dikker wordt als gevolg van de isolatie.

Acceptabele wijziging van de dakkapel, waarbij de dikte van de zijwang aan de buitenzijde niet wijzigt.

Handige documenten

Werkdocument [isolatieglas bij monumenten](#).
Werkdocument [binnenvoorzetramen bij monumenten](#).
Werkdocument [spouwmuurisolatie](#).
Werkdocument [richtlijnen bouwfysische analyse](#).
Werkdocument [buitenunits warmtepompen](#).
Voorbeeld van een [werkomschrijving](#).

Nawoord

Dit is een werkdocument met een richtlijn voor het verduurzamen van karakteristieke panden op basis van bestendige bestuurspraktijk. Deze richtlijn is geen vastgesteld beleid maar geeft de mogelijkheden weer die in ieder geval bij karakteristieke panden vergunbaar zijn. Wijkt een aanvraag af van deze richtlijnen zal per situatie worden beoordeeld of de cultuurhistorische waarden van het betreffende gebouw en zijn omgeving voldoende worden gerespecteerd.

Dit werkdocument met richtlijnen is in overeenstemming met het standpunt van de Welstands- en Monumentencommissie Leiden en is besproken in de vergadering 05-04-2023.

Opgesteld door: Erfgoed Leiden en Omstreken
Laatste wijziging: 05-04-2023